

ויקיפדיה: מגנט, או מגנט קבוע, הוא גוף או חפץ המשרה סביבו שדה מגנטי.

מגנט ושדה מגנטי: "אתר מכון דוידסון" מהו מגנט וכיצד הוא הוא עובד." סרוק:

כל שימוש במגנט – הינו שימוש ב"שדה מגנטי" שיוצר המגנט – האם שימוש בכך זה מותר בשבת (והאם מותר ליצור מגנט/שדה מגנטי בשבת) ? חשוב: האם שונה השימוש במגנט מאשר שימוש בשאר כוחות הטבע ? רוח ? מפל מים ? אנרגיה שמש ? כח המשיכה ? אמנם האם מותר להניח מגנט במקום מסויים שיבצע פעולה בדגש על עצם 'הפעלת' השדה המגנטי גם אם התוצאה אין בה איסור מפאת מלאכות שבת (להסיר מכסה המונע מהמגנט לעשות את פעולתו?). מגנט שתלוייה עליו "שרשרת מהדקים משרדים" – המותר בשבת ? האם כשם שיש מוליד/בונה/מלאכה חשובה בחיבור/יצור חשמל ה"ה ביחס למגנט ושדה מגנטי ?

ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק יב / כיצד עובד מגנט

וכבר התבאר בחכמת הטבע כי כל גוף שיעשה מעשה אחד בגוף אחר, לא יעשה בו רק כשיפגשו או יפגוש מה שיפגשו, אם היה מעשה הפועל ההוא באמצעים, דמיון זה כי זה הגוף אשר הוחם עתה, הוחם בפגוש אותו גוף האש, או שהאש חממה לאויר והאוויר המקיף בגוף ההוא חממו, ויהיה הפועל הקרוב לחמום הגוף ההוא גוף האוויר החם, עד שהאבן השואבת אמנם תמשוך הברזל מרחוק בכח שתתפזר ממנו באוויר הפוגש הברזל, ולזה לא תמשוך על אי זה רוחק שידמון, כמו שלא יחמם זה האש על אי זה רוחק שידמון, אבל על רוחק שישתנה האוויר אשר בינו ובין הדבר המתחמם מכחו, אבל כשיפסק חום האוויר מזה האש תחת זאת השעוה לא תתן ממנה, כן הענין במה שימש.

תרגום הרב קפאח:

ואף אבן המגנט אינה מושכת את הברזל אלא בכח המתפשט ממנה (ממנו): באוויר הפוגש את הברזל, ולפיכך אינה מושכת בכל מרחק שיהיה, כמו שאין האש הזו מחממת בכל מרחק שהיה אלא אלא במרחק שמשנתנה האוויר אשר בינה לבין הדבר המתחמם מכוחה אבל כאשר נפסק חום האוויר מן האש...

באר את תיאור הרמב"ם למגנט, מה תפקיד האוויר ?

דרשות הר"ן דרוש א / כיצד הוא פועל

ושנדע שהאבן השואבת מושכת הברזל, נדע זה מצד שהוציאו הנסיון, אבל לא נדע סיבתו, מפני שהם נמשכים אחר הצורה, כי השער הזה סגור לכל דורש החכמה, במחקר אנושי לבד לא יפתח.

חדושי הרשב"א – פירושי ההגדות מסכת בבא בתרא דף עד: / שו"ת הרשב"א א' ט' / כיצד פועל

ויותר מזה אני רואה מן התמה בדבריהם שהם באמת מודים שאין חקירתם משגת לאמיתת טבע הנמצאות, כי יש לכל גוף מן הנבראים סגולות לא נודעו להם סיבותם, כמשיכת האבן השואבת את הברזל בלי שידבק גוף לגוף ואחר כך ישוטט הברזל אחר מקום הסדן הקבוע בשמים ויפנה אליו ולפניו ינוח, היש דבר יוצא מגדר הטבע יותר מזה שיתנועע בעל גוף דומם בלי אמצעות גוף אחר מניעו, ושיהפך הברזל פניו נגד הסדן (=נראה שהכוונה למצפן), באמת אם סופר זה לאריסטו היה מכזיבו בלי ספק, לולי שנתפרסם הענין פרסום רב...

שו"ת הרשב"א חלק א סימן תח (ביחס לאגדות רבה בר בר חנה) / כיצד פועל

וגם חכמי הפילוסופי אינן יכולין ליתן טעם לסגולות הנגלות לעין כל בעשבים ובאבנים. כאבן השואבת הברזל והברזל ישוטט על פני המים ולא ינוח עד שיהו פניו אל פני הסדן.

שו"ת הרשב"א חלק א סימן תיג (-ומעין הדברים במנחת קנאות ח"א פרק ב"א עמ' ש"ט מהד' מוסד הרב קוק) / כיצד פועל

כי באמת הדברים הפועלים בסגולה אין פעולתם בפלא מהם אלא בטבע מסוגל. רצוני לומר טבע לא ישיגנו עיון החכמים. ואולי אפילו החכם שבחכמים לרוב העלם הטבע ההוא מכלל המין האנושי מצד שהוא אדם כסגולת האבן השואבת שהברזל קופץ עליה. ויותר מזה מורגל ביורדי הים באניות תוחבין מחט בחתיכת עץ צף על פני המים ומראין לו אבן וישוטט על פני המים עד שיפנה אל פני הסדן ושם ינוח. ולא ישיג עיון טבע זה כל חכם שבחכמים אלו של חכמת הטבע.

שבת ? העובדה שאין אנו יודעים כיצד הוא פועל – יש לה משמעות – בדיני נזיקין ?

שמואל ב פרק יב פסוק ל – לא

(ל) וַיִּקַּח אֶת עֶטְרֵת מֶלֶכְךָ מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקְלָהּ כֶּכֶר זָהָב וַאֲבָן יָקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד וַיִּשְׁלַל הָעִיר הַזֶּה אֶת הַרְבֵּה מְאֹד :

עבודה זרה דף מד.

משקלה ככר זהב היכי מצי מנח לה . אמר רב יהודה אמר רב ראוייה לנוח על ראש דוד רבי יוסי ברבי חנינא אמר אבן שואבת היתה בה דהות דרא לה... רש"י: היכי מצי מנח לה - והלא כבד ששים מנה הוה ומאד היא כבידה וקרא כתיב ותהי על ראש דוד אבן שואבת - דרך אותה האבן להגביה המתכת ולתלותה באויר.

הגהות הב"ח מסכת עבודה זרה דף מד עמוד א אות כ / בתוס' ד"ה "אבן". (וע"ע סוטה מז.)

ד"ה אבן שואבת היתה לה במקום שהיה יושב על כסא מלכותו היתה אבן שואבת קבועה למעלה ושואבת העטרה

כיצד זהב נמשך לאבן שואבת ? (עיי' בא גד לפניני הגרא"ק סנהדרין א' שציין ליד רמ"ה ויתכן שה"ה כאן :

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף קז:

פיסקא וגחזי. ומנא לן דרשע גמור הוה. וילך אלישע דמשק כו'. מאי עבד אבן שואבת את הברזל שנקראת בלשון ערבי מגטינס תלה לעגלון (=עגלי הזהב) של ירבעם והעמידו באויר כדי להראות לעם שמאליו הוא עומד באויר ויתעו אחריו. כיצד ? תלה לה ציפה אותה ברזל מכאן ומכאן והעמיד שתי אבנים שואבות בשתי כתלים שמכאן ומכאן והעמיד את העגל באמצע. (וע"ע שלטי הגיבורים לרב אברהם שער אריה עמ' רכו מהד' חדשה, לגבי תכונות אבן זו הוקשי האם מושכת זהב)

בדבר העובדא דהוה בברית מילה שחל בשבת, וכשהביאו את התינוק ע"י נכרי לביהכ"נ תחבו אצל הילד גם הסכין של מילה, כדי שהנכרי יכניס גם הסכין לתוך ביהכ"נ, ולבסוף מצאו את הסכין שנפל ברה"ר סמוך לפתח ביהכ"נ והנכרי כבר הלך לדרכו. והנה שם בביהכ"נ נזדמן להם מכשיר מגנטי, והורה להם רב בעל הוראה, להניחו על סף ביהכ"נ כדי שימשוך בכחו השואב את הסכין לתוך הפתח, וטעמו ונימוקו עמו שאין זה אלא גרמא ויש להתיר בשבת ובפרט לצורך מצוה.

הנה לכאורה זה תלוי במחלוקת המגן אברהם והאהרן ע"י שנחלקו בדיון טחינה ברחיים של מים אי הוי מלאכה דאורייתא. דהמג"א (בסימן רנ"ב סק"כ) אומר דאין זה מלאכת טחינה, דמדאורייתא אין זה אלא גרם טחינה. אבל אבן העזר (סימן שכ"ח) חולק על המג"א ואומר דבשבת הכל תלוי במלאכת מחשבת וכענין שאמרו בגמרא במלאכת זורה דהרוח מסייעת, ובאמת לשאר דינים חוץ משבת אין זה אלא גרמא בעלמא ורק לגבי שבת מכיון דנעשית מחשבתו חייב, ואומר אהרן ע"י דמזה ראייה גם לענין טחינה ברחיים של מים בשבת, דאף שעצם הטחינה נעשית ע"י המים שהן הן הטוחנים, אעפ"כ מן התורה אסור ליתן החטין לתוך הרחיים של מים וחייב על זה, דלא כהמג"א שכתב דאין זה אלא איסור דרבנן, דז"א דלכו"ע חייב מדאורייתא כטוחן ממש מידי דהוי אזורה ורוח מסייעת, עכ"ל.

והנה, לשיטת אהרן ע"י יש לדון דזה שמניח את המגנט ומכניס את הסכין מרה"ר לרה"י חייב ע"י דשבת שאני דמלאכת מחשבת אסרה תורה

...שאלתנו יש להוסיף דכמו דבהניח אבנו סכינא ומשאו בראש גגו והרוח מוליכו דחייב משום חציו דלר"י חשיב גירי דיליה, כן זה המניח מגנט שמושך את הסכין ומכניסו מרה"ר לרה"י דינו כמכניס בידים, ואף שהחזו"א (ב"ק דף ו') אומר בפשיטות דאבנו סכינא ומשאו שהזיקו ברוח מצויה אין בהם חיוב חציו אלא משום ממונו, וכן כפל דבר זה שם (דף מח), נפלאתי עליו כיצד יאמר דבר זה בלי ראייה, שהרי אבנו סכינא ומשאו שהזיקו ברוח מצויה הם תולדה דאש ולפי המסקנא: תולדותיהן כיוצא בהן, וכיצד נחלק מעצמנו בין תולדה לאב, ואם כי לזה י"ל דאבנו סכינא ומשאו תולדה היינו לאש שכלו לו חציו ואין בו אלא חיוב ממונו בלבד. גם מצאתי לו תנא דמסייע להחזון איש מדברי הרא"ה, הו"ד בשטמ"ק (ב"ק דף נו'), שאמר ג"כ דאבנו סכינא ומשאו שהניחם בראש גגו והזיקו ברוח מצויה דחייבים - היינו שלא מטעם חציו אלא משום ממונו. אבל התוס' חולקים ע"י, דעל דהך משנה (חולין דף לא): נפלה סכין ושחטה פסולה - כתבו התוס' (סנהדרין דף עז ע"א) בחד תירוצא, דלר' יוחנן דס"ל: אש משום חציו - אם הניח סכינא במקום שנפלה ברוח מצויה ושחטה שחיתה כשרה משום דאש משום חציו הוי כמאן דשחטה בידים, וכן הוא מפורש בתוס' (ב"ק דף ה ע"ב, ד"ה כי שדית), דאבנו סכינא ומשאו שהניחם בראש גגו והזיקו ברוח מצויה דחייב משום חציו. ואם - כן מאן מפסי ומאן ספין לומר דאין הלכה כתוס', ופלא על החזו"א דסתם דלא כהתוס'.

שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן קס"ט

ענוותו תרביני להציע לפני שאלה בעת ביקורו אותי בפה ציריך - לא לעובדא דמילתא רק שאלה להלכה. וז"ל מהו הדין באחד שהניח חתיכת ברזל שיש לו כח מגנטי (למשוך אליו כלי מתכות דקין) ברה"ר סמוך לרה"י (וכגון שהיה הפתח פתוח) ובתוך הרה"י הי' מונח למשל מחטין דקין, ובהעמידו הברזל המגנטי נמשכו המחטין מרה"י לרה"ר מהכח שיש בהמגנט, מהו שיהי' חייב חטאת אם עשה כן במחשבה להוציא את המחטין לרשות הרבים על ידי זה, רק ששכח שהוא שבת - וכת"ה חקר בזה אם נחשב זה רק כגורם או מלאכה ממש.

א) ואחרי העיון קצת בזה, נראה ברור לפע"ד דאין זה גורם רק עשייה ממש, דהא בסנהדרין ע"י ב' מבואר האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עלי' בידקא דמיה וכו' בכח ראשון חייב, וממילא בני"ד נמי תיכף בהעמידו המגנט סמוך לרשות היחיד מושך אליו בכח ראשון את המחטין והוי מעשה בידים ממש לא רק גורם.

ב) איברא דלכאורה יש לחלק אף דמצינו דכח ראשון מיקרי כחו לא רק לענין רציחה (דשם רבי קרא דאפילו מצמצם חייב) אלא גם לענין שאר דברים כמו לגבי שחיטה דמבואר בחולין ט"ז דאם שחט בסרנא דמיה על ידי כח ראשון דהשחיטה כשרה, כיון דהבהמה נשחטה מסיבובו הראשון בהגלגל, הרי מכח האדם שפטר את המים שהיו מעוכבים נשחטה הבהמה והוי כח אדם, אבל מראשונה ואילך פסולה דפסק כח האדם וכח המים בעצמן הם המסבבים... אבל בני"ד לענין שבת, שהניח כח מגנטי ומשך המחטין לרה"ר, נתערב בכאן כח אחר, טבע של המתכת למשוך אליו, ועל ידי זה נעשה מלאכת ההוצאה והוא בעצמו לא הוציא כלל, מנ"ל לענין שבת דהוא חייב, דהא בני"ד אף בכח ראשון נתערב גם כח אחר של המגנט, כמו גבי מים בכח שני אף על גב דאי לא הי' פותח הבידקא לא הי' אפשר להמים לבא, ואפילו הכי כיון דכבר נתערב כחו של מים פטור, ובני"ד גם בכח ראשון כבר נתערב כחו של המגנט.

ג) אכן גדולי הפוסקים כבר ישבו על מדוכה זו, לענין מלאכת שבת אי חייב כשנתערב בעשייתו גם כח אחר. המג"א בסימן רנ"ב ס"ק כ' ס"ל דאם נתן חטים בשבת לתוך ריחיים ליכא חיוב חטאת כיון דהחטים ממילא נטחנים לא מכחו, ובסי' שכ"ח ס"ק נ"ג ס"ל בנתן עלוקה בשבת למשוך הדם הוי כמו שעושה בידים וחייב משום חובל, והביא ראיה מהשיך בו נחש דסנהדרין ע"ח, ובעלוקה גם כן הוא לא עשה רק ההנחה והמשכת הדם - זה החבורה - עשתה העלוקה ואפה"כ ס"ל דחייב, וקשה להבין החילוק בין עלוקה לריחיים. ובאמת בהגהות אבן העזר סי' שכ"ח חולק על המג"א...

ונבא לני"ד, שהוציא מרה"י לרה"ר על ידי כח המגנטי, כיון דמשנה ערוכה בשבת צ"ב דאינו חייב רק כשהוציא כדרך המוציאים, והמוציא בפיו לא הוי כדרך המוציאים... א"כ בני"ד נמי אנו סהדי שאין דרך אדם להוציא בכך, א"כ אף שהוא מחשב להוציא בכך בטלה דעתו אצל כל אדם ומקרי שלא כדרך המוציאים ופטור מחטאת. אבל בריחיים ועלוקה וציידה ואפיה וזורה וללבות הרוח, כיון שדרך אדם לעשות מלאכה בדרך זה, אף שהמלאכה נגמרת ע"י כח אחר חייב וכנ"ל מהסכמת הפוסקים.

¹ עיין בהרחבה בשו"ת בנין יעקב (מייזלש) חלק א' סימן כ"ז שקיבץ תשובות רבו בנידון זה.

א) ולהמתבאר בתשובה הקודמת אף על גב דבמלאכת שבת אף בנתערב בעשייתו כח אחר מקרי מלאכה, מכל מקום לענין הוצאה כיון שאין דרך להוציא בכך הוי כמוציא במרפקו כלאחיי ופטור, אם כן בשאלה זו לענין לכתחילה כיון דהוי לצורך מילה לכאורה שרי. אכן מפורש להדי' בסימן של"א סעי' ו' דאם לא הביא איזמל למילה מעיי"ש לא יביאנו בשבת אפי' במקום שאין בו אלא איסור דרבנן שהעמידו רז"ל דבריהם במקום כרת... אי"כ לפע"ד יש להתיר גם בשאלה זו להביא האיזמל עיי' המגנט כיון דהוי הוצאה שלא כדרך וכנ"ל, ובפרט לדידן דלית לן רה"ר דהוי תרי דרבנן, והוי כמו אמירה לנכרי במלאכה דרבנן דודאי מותר. ועוד כיון דאין דרך להוציא בכך יתכן דהמלאכה גופה בעצמותה לא הוי מלאכה דאורייתא, דרך בריחיים ועלוקה או צידה, דדרך מלאכה בכך מקרי מלאכה אף על גב דנתערב בעשייתו כח אחר, אבל לא כשאין דרך מלאכה בכך, וכנ"ל בתשובה הקודמת בשם הרא"ש. (ב) ועוד, לפי ציור השאלה שהתינוק כבר בביהכנ"ס והציבור כבר מוכנים ונאספים להבר"מ והסכינן נפל מבחוץ אצל הדלת ברה"ר יש בזה גם כבוד הבריות לבעל הברית ולהציבור לילך משם שלא לעשות הברית, ומצינו דמשום כבוד הבריות הותרו לקנח בדבר מוקצה, כגון אבנים וכיו"ב...

שמירת שבת בהלכתה פרק טז אות כד

אין להצמיד אותיות וחלקי ציורים מגנטיים ללוח המיוחד לכך (או על דלת המקרה). [הערה סז*: מכיון שהם יכולים להישאר לזמן ארוך בגלל המגנט שבהם אסור בכל ענין אפי' מתכוין להורידו לאחר זמן קצר. ובמשאיר המגנט על המקרה לזמן ארוך עי' להלן פכ"ג סעי' מו.]

שמירת שבת בהלכתה פרק כג אות מו

גם אסור להצמיד כל דבר מגנטי על גבי גוף מתכתי (כגון מקרה), אם אמנם דעתו להשאיר אותו למשך זמן, והוא הדין שאסור להסירו משם.

חוט שני שבת פרק יז עמ' קל"ה

מותר... לחבר מגנט למתכת או למגנט שני... אף אם אינו עומד להיפתח ולהיסגר דחיבור שנעשה עיי' מגנט אינו חיבור בין ב' דברים, אלא המגנט נמשך עיי' כח משיכה שיש בו, ואין זה נחשב לחיבור השייך לאיסור תופר.

כיצד הבין הגר"נ קרליץ זצ"ל את פעולת המגנט? השווה לרמב"ם לעיל? האם בחיבור לקיר יש לאסור משום בונה? קושר? (ואכמ"ל האם יש תופר בדברים קשים – עיין ביאור הלכה ש"צ לגבי עצים בעצים)

מערב ל"ב, פעולה באמצעות שדה מגנטי – עמ' מז ואילך (בהתייחס להר צבי והחלקת יעקב)

שימוש בשדה מגנטי... מתחלקת לשתי שאלות. שאלה אחת האם שימוש בכוחות הטבע הקבועים ממעשה בראשית מתייחס לאדם כאילו הוא פעל בכוחו כמו חיצו או אינו מתייחס לאדם. שאלה נוספת היא האם שימוש בכוחות שהשפעתם למרחקים גדולים (בלשון מדעי הטבע פעולה למרחק) נחשב גם כן ככוחו או כחיצו. השאלה נוגעת לכל דבר שצריכים מעשה בכוח ובפועל או לפחות בכוח או בפועל כגון רציחה, נזיקין, עבודה בשבת ושביעת, ואפילו לענייני מצוות כגון שחיטה אפיית מצות וכדומה. כדי להבהיר את השאלה יש לחלק בין שני סוגי מגנט. שימוש בשדה מגנטי של ברזל ממוגנט או אלקטרו מגנט הקיים כבר, לעומת יצירת שדה מגנטי או הפסקה או החלשת שדה מגנטי על ידי שינוי בזרם החשמל בסליל שיוצר את השדה המגנטי.

דיון יחיד בש"ס ובפוסקים לעניין כוחות טבעיים שהשפעתם למרחקים הוא בעניין כוח המשיכה... יש הבדל עקרוני בין רוח ובין שדה מגנטי, שדה מגנטי דומה בדיוק לשדה של כוח המשיכה של כדור הארץ... מגנט מושך כל חומר ממוגנט עליו על ידי שדה מגנטי החוקיות היא אותו הדבר ההשפעה היא מיידיית משום שזה חלק מן המגנט.

אבל רוח אינו כך רוח נוצרת במקום מסוים על ידי לחץ מתפשטת לאט וכל פעם נוצרת רוח חדשה. במקום שנוצרת הרוח שם היא דועכת גם כן, לכן השפעת הרוח היא רק לאן שהיא באה וזה לוקח הרבה זמן אבל שדה מגנטי הוא חלק מן המגנט והתפשטות ההשפעה היא קבועה עד למרחק אינסוף אלא נחלשת במרחק ובה דומה השפעת שדה מגנטי לשדה של כוח משיכה...

וגמרא ערוכה (סנהדרין עז:), "ואמר רב פפא זרק צרור למעלה והלכה לצדדים והרגה חייב. אמר ליה מר בר רב אשי לרב פפא, מ"ט משום דכוחו הוא אי כוחו מיזיל לעיל, ואי לאו כוחו הוא, תיזיל לתחת, אלא כח כחוש הוא". ומפרש רש"י: "אבל אם נפלה נוכחה והרגה פטור דלאו כוחו אלא היא חוזרת לארץ מאליה". וכדומה כתב המאירי: "זרק אבן למעלה כנגד תנועת הטבעית עם הרגעה דרך עלייתה חייב שזהו כוחו הגמור ואם דרך ירידתה פטור שהרי כלה כוחו ויורדת מצד טבעה"... ברור לפי כל השיטות שמנתקים את פעולת הזריקה למעלה מי פעולת הירידה בחזרה ארצה למרות שבלי זריקה למעלה אין אנרגיה מספיקה כדי להרוג והריגה באה בעקבות זריקתו. יש מחלוקת יסודית בין הר"ן והר"ר דוד בהתייחסות לקוחות טבעיים לענייני נזיקין ורציחה הר"ן (סנהדרין עז:).

חזושי הר"ן מסכת סנהדרין דף עז:

...וזרק צרור למעלה והלכה לצדדים נמי דחייב היינו נמי משום דכח כחוש הוא משמע דאי אזלא לתחת שאינו בכח שלו כלל שהוא פטור. והקשו על זה ואמרו דלמה לא יהא חייב אי אזלא האבן לתחת ממש שהזריקה שלו שזרק האבן למעלה חייבה לו הירידה הזאת, ולמה לא תהי' העליה הזאת כמדליק האש בשדהו ואח"כ באה רוח מצויה דחייב למ"ד דאשו משום חציו והכי ק"ל שאע"פ שאין האש הולכת בכוחו כלל מאחר שהוא מדליק במקום רוח מצויה רואין אותה כאלו הוא עצמו עשאה וכן נמי תולדה דאש הוי אבנו וסכיננו שהניחון בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דחיי' והיאך לא תהא הזריקה שזרק למעלה ואף על פי שירדו מאליהן כאבנו וסכיננו שהניחו בראש גגו ונפלו דחייב? ותיירצו בזה דאין חיוב נזיקין אלא בכח ובפועל לא במה שנעשה ורוח מצויה פועלת היא ורואין אותה כאלו היה בכח אדם ע"י שהיא מצוי' אבל הירידה למטה אין בה פועל של כלל אלא שמחמת כבדה היא יורדת ואף אם הרגו בירידתו לא נעשה זה בפועל אלא כובד האבן הוא שהזיק מאיליו, כן כתב הר"ר דוד ז"ל בשם רבותיו בעלי תוספות. ואני אומר דעיקר תירוצא ליתא שמה שהם אומרים שאין חיוב של נזיקין אלא בכח ובפועל לא במה שנעשה ממילא אבל רוח מצוי' היא פועלת ורואין אותה כאלו היא בכח האדם אבל היריד' למטה אין בה פועל כלל אלא מחמת כבדה וכו'... (עיי' ראיותיו)

לפיכך אני אומר שאין לדמות נזקי ממון לרצח לענין חיוב מית' משום דרוצח אקיל רחמנא גביה דלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרצון וכיון שכן בעינן שיעשה פועל ממש ובריא היזיקה קודם שיתחייב מיתה כההיא במאן דכפת' לחבריה ואשקיל עליה בדקא דמיא דבכח ראשון חייב בכח שני פטור משום דלא הוי גיריה אלא בכח ראשון אבל בכח שני אף על גב דבריא היזיקה כיון דלא עביד מעשה ממש אלא בגרמא פטור ואלו דכוות' לענין נזקין אלו הניח חפצי חבירו בקרקע ואשקיל עליה בדקא דמיא ונאבדו אפילו בכח שני משמע דחייב דכח שני זה בריא הזיק' והוי דינא דגרמי ממש...

ולשיטתו בדיני נזיקין באבן שנפלה תחתיה – חייב. מה הדין במלאכת שבת באופן זה?

המשך המערכה לב

היוצא מדיון זה שגם להר"ר דוד וגם להר"ן, שימוש בכוח משיכה אינו נחשב כמעשה בפועל כשזורק למעלה וירדה אבן למטה, אלא נחלקו לעניין נזיקין. ואם כן שימוש בכוח משיכה של מגנט שדומה לה כוח משיכה של כובד, גם כן לא ייחשב כמעשה בפועל ורק לעניין נזיקין לפי שיטת הר"ן.

(האם יש דרך אחרת לבאר את הר"ן? שכן לב שהר"ן מחייב מדינא דגרמי שברור שיקרה - מה הדין בשבת?).

לפי זה אם יזרוק אדם ברזל למגנט לכיוון הפוך הרחק מן המגנט והמגנט יחזור ובדרך חזרה יהרוג הוא יעשה אחת מל"ט מלאכות בשבת יהיה פטור... אין זה נחשב את מעשה בפועל וגם שחיתו תהיה פסולה.

(הכרחי? האם נוכל לומר ההיפך, שכיון שנתקיימה מחשבתו חייב?)

אבל אם נזרוק את הברזל לכיוון שדה מגנטי בשדה המגנטי ימשוך אותו אליו ובדרך תיעשה פעולה, הוי שפיר בכוחו ובפועל שהרי כח כחוש ישנו ולכן חייב... יש לחקור עם סכין תהיה מונחת על צווארו של אדם או של בהמה ויבוא האדם עם מגנט חזק ויהרוג או ישחוט על ידי משיכת ברזל הסכין, האם יהיה דינו רוצח? או האם שחיתו כשרה? נראה לי שדינו חמור מאשר מקרב את האש של הדבר ונחשב אולי מעשה האדם. יש הבדל גדול בין אש ובין שדה מגנטי, מקור החיוב לפי ר"י שדן איש משום חיצונו הוא שהאש מתפשטת באמצעות גורם חיצוני. בזמן שנוצרת האש עדיין האש לא התפשטה ולמרות זאת אנו דנים כאילו בא מכוח האדם כחציו. אבל טבעו של מגנט - זה מה שמאפיין אותו - **שיש לו שדה מגנטי בחלל והוא חלק**

אופייני של המגנט, המגנט אינו יוצר התפשטות ואין גורם חיצוני מעורב בזה. הוא עצמו הנושא את ההשפעה למרחקים ולכיוונים מוגדרים. כשמביא מגנט יותר קרוב הוא רק מחזק את ההשפעה שהרי שדה מגנטי נחלש במרחקים לפי חוקי הפיזיקה. לכן קרוב הדבר להורג בידים וכאילו המגנט כלי זינו, ולכן שחיתו כשרה...

(מגנט מרוחק גם אם מפעיל שדה מגנטי מרוחק אין לו משמעות - האם נחשב "קיים" למרות זאת?)

בשדה מגנטי, הרי המזיק כבר נאחז במקצת בניזוק ועל ידי שמקרב המגנט, הוא מחזק את ההשפעה וכאילו מקרב את הדבר בהתחלת האש לתוך הלהבה עצמה, וצ"ע.

הדיון לעיל הוא כשמדובר בפעולה שנעשית באמצעות מגנט קבוע או אלקטרו מגנט שזרם דרכו זרם חשמלי קבוע והוא משרה שדה מגנטי למרחקים. בטכנולוגיה המודרנית יש אפשרות לשנות את חוזק השדה המגנטי על ידי שינוי בזרם החשמל שזרם בסלילים של האלקטרומגנט כמו כן יש מפסקים מיוחדים שפותחים לא סוגרים מעגל חשמלי על ידי הקטנת או הגדלת זרם חשמלי שמשרה או מקטין שדה מגנטי מפסק זה נקרא בלע"ז ריליי מגנטי...

לענין שבת יש לדון האם פעולה באמצעות שדה מגנטי נחשבת דרך מלאכתו ואותה שאלה תהייה אם ייעשה המלאכה על ידי שיפתח ריליי מגנטי על ידי הגדלת או הקטנת הזרם.

נראה לי שהיא מבנה מכשיר בכוונה תחילה שתחליט המכשיר לעשות פעולות באמצעות שדה מגנטי והפעולות מתוכננות ומסודרות ייחשב המעשה דרך מלאכתו. (וציין לאחיעזר סימן ס'...)

אלא אם במקרה כמו שתואר לעיל (=ברית המילה), קרה דבר ואין מכשיר מתוכנן מראש ייתכן שאין זה נקרא דרך מלאכה... ולכן גרירה על ידי שדה מגנטי הוי שפיר עקירה והנחה, כולם אין זה דרך הוצאה או דרך מלאכה, אלא חכמים יחמירו בכל עניין דרך מלאכה עד מאוד ויש להתיר בקושי רק לעניין חולה שאין בו סכנה או במקום מצווה מובהקת...

משיב מלחמה (הרב גורן) חלק א' מד

לעומת זאת הסיבוב בידית של מכשיר הטלפון בשדה כדי להביא לידי צלצול בצד השני מייצר שדה מגנטי בידים ויצירת שדה מגנטי בשבת ע"י מעשה אדם כרוכה באיסור ודאי מדרבנן...

ההתייחסות היא לשדה המגנטי ולא לחשמל וקצ"ע מדוע.

שם סימן נ"ד

באשר לסיבוב הידית של מכשיר הקשר כדי לצלצל לצד השני גם בזה אין כל חשש של איסור תורה אע"פ שע"י הסיבוב בידית הוא יוצר שדה מגנטי במכשיר... השדה המגנטי שנוצר ע"י סיבוב הידית של מכשיר הקשר כדי לצלצל לצד השני אינו יכול להתקיים מאיליו לאחר שנוצר וכל פעילותו וקיומו היא אך ורק בשעת הסיבוב של הידית ואין זה אפי' בנין לשעה שאינו נחשב כלל לבנין אפי' במחובר... וכבר דננו בנושא זה באריכות לעיל בתשובה על פתיחת מעגל זרם בשבת ובודאי שיצירת שדה מגנטי במכשיר הקשר בשבת ע"י סיבוב הידית לצורך צלצול בודאי שהוא רק לשעה ואינו מתקיים לכן אין בו איסור בנין בשבת לכולי עלמא ואע"פ שקיימת סבירות לומר שיש בזה איסור מדרבנן... הרי מכיון שיצירת הקשר בין היחידות בשדה הוא לצורך בטחוני של בטחון שוטף אין בזה גם איסור שבת מדרבנן משום שבמקום שיש נזק לרבים לא גזרו על איסור דרבנן בשבת... כמו כן אפשר לסמוך על שיטת הפוסקים שסוברים שבכל גוונא אין בנין וסתירה בכלים כפי שפסק הגר"א בבאורו לשו"ע בריש סימן כנ"ל לכן מכיון שההתקשרות היא לצורך בטחוני מותר גם לכתחילה לערוך את ההתקשרות בטלפון שדה וגם ליזום התקשרות זו ע"י סיבוב הידית של המכשיר כדי לצלצל לצד השני ורק בתנאי שההתקשרות היא לצורך בטחון שוטף ולא לשיחות...

מנחת שלמה חלק ב' סימן כ"א אות ג' עמ' ע"ז

משחק בשחמט מגנטי בשבת, אינני רואה שום איסור (פרט לזה שחבל על הזמן) בזה שנותר בכך שדה מגנטי או זרם חשמלי קטן, גם החיבור הארעי אינו כלום, ואינו לחשוש בזה לא לבונה ולא לסותר...

מנחת שלמה יא

ומה שבגלל הזרם החשמלי החוט מתמגנט ומשתנה - נלענ"ד דדוקא בכה"ג שמתכוין לעשות מגנט קבוע שפיר מסתבר דחשיב כעושה כלי, וכדחזינן שאסרו חכמים טבילת כלים והגבהת תר"מ משום מתקן והיינו משום דאף בכה"ג שאין העיניים רואות ג"כ יש מקום לאיסור תורה, ובפרט שהתוצאה מהמגנטיות מורגשת היטב גם בחושי האדם, אבל אם רק מדליק כדי להאיר וכוונתו רק לעשות זרם והמגנטיות של החושים אינה אלא ארעית, ה"ז חשיב כחום שאינו אלא לשעה,

שערי חיים (הרב חיים רוטר) חלק ג' סימן נ"א עמ' קע"ט: פשוט דעשיית שדה מגנטי גרידא ללא הפעלת כלי חשמלי ואפילו ללא

הפעלת כח התנועה אין בזה יצירת כלי ולא ע"י כתב החזו"א שתיקון החוט עצמו ממות לחיים הוי בונה ולא דמי להא